

Εκσυγχρονισμός και μεταρρύθμιση

«Αποκρυπτογράφηση» του ιδεολογικού περιεχομένου των

Δύο έννοιες κυριαρχούν τελευταία στο πολιτικό λεξιλόγιο: εκσυγχρονισμός και μεταρρύθμιση. Και επειδή η διαστροφή του νοήματος των εννοιών είναι συνήθης πρακτική στην εποχή μας, αξίζει να επιχειρήσουμε μια «αποκρυπτογράφηση» του ιδεολογικού περιεχομένου των δύο αυτών εννοιών της καθημερινής προπαγάνδας.

Εκσυγχρονισμός και μεταρρύθμιση: η δεύτερη έννοια (και η αντίστοιχη πρακτική) είναι υποτελής στην πρώτη - την υπηρετεί. Τι σημαίνει λοιπόν στις κοινωνίες του ύστερου καπιταλισμού η λέξη εκσυγχρονισμός; Σημαίνει, προπαντός, τεχνολογικός εκσυγχρονισμός, εκσυγχρονισμός της παραγωγής, της διοίκησης, των θεσμών, κ.λπ. Ποιος θα είχε λοιπόν αντίρρηση για μια τέτοια κάθαρση από τις σκουριές του παρελθόντος; Προφανώς, μόνο συντηρητικοί άνθρωποι και αυτοί που θα θίγονταν τα συμφέροντά τους.

Αλλά ο εκσυγχρονισμός είναι αφηρημένη έννοια, εκτός τόπου και χρόνου; Ο επιχειρούμενος εκσυγχρονισμός - στην Ελλάδα, στην Ε.Ε. και σε όλες τις κεφαλαιοκρατικές χώρες - είναι ο τεχνολογικός, παραγωγικός, διοικητικός, κ.λπ., εκσυγχρονισμός στην περίοδο της κρίσης υπερσυσσώρευσης που μαστίζει τον σημερινό κόσμο. Εντάσσεται στην όλη διαδικασία της κεφαλαιοκρατικής ανασυγκρότησης. Ποιο είναι λοιπόν το περιεχόμενό του;

Οι επιστημονικές και τεχνολογικές καινοτομίες υπηρετούν την ανάγκη του κεφαλαίου για κερδοφορία και επέκταση. Η επαναστατικοποίηση της παραγωγής είναι ενδογενής τάση του κεφαλαίου. Εδώ όμως ανακύπτει μία, εξίσου ενδογενής, αντίφαση: ο ορθολογισμός στην κλίμακα της παραγωγικής μονάδας συνυπάρχει με την αναρχία και τον ανορθολογισμό της παραγωγής σε εθνική και διεθνική κλίμακα. Έτσι, ο τεχνολογικός εκσυγχρονισμός καταλήγει στη λεηλασία των φυσικών πόρων, στην ένταση της εκμετάλλευσης της εργατικής δύναμης και τελικά, στην κρίση υπερσυσσώρευσης. Η σημερινή κρίση είναι δομική. Και ο επιχειρούμενος εκσυγχρονισμός είναι η απάντηση σ' αυτή την κρίση: η απόπειρα να ξεπεραστεί η κρίση, η ανακοπή της τάσης πτώσης του ποσοστού κέρδους και η εξυγίανση του παραγωγικού μηχανισμού. Ποιος θα πληρώσει όμως τα έξοδα της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης και ανασυγκρότησης;

Η τεχνολογική ανάπτυξη, ο ανταγωνισμός και οι κρίσεις είναι εγγεγραμμένα στα «γονίδια» του καπιταλισμού. Ειδικά η σημερινή κρίση είναι καθολική, αφορά όλους τους τομείς της οικονομίας, είναι μόνιμη, έρπουσα, με εξάρσεις και με υφέσεις. Πώς αντέδρασαν λοιπόν οι πολιτικοί εκπρόσωποι του κεφαλαίου στην πτώση του ποσοστού κέρδους, και γενικότερα στην κρίση του καπιταλισμού; Μετατοπίζοντας τα βάρη της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης στους μισθωτούς και ευρύτερα στα λαϊκά στρώματα. Συγκεκριμένα:

Ο νεοφιλελευθερισμός, δηλαδή ο νεο-συντηρητισμός, ήταν η πολιτική απάντηση στην κρίση από την εποχή του Ρήγκαν και της Θάτσερ. Στόχος της νέας πολιτικής ήταν το κράτος πρόνοιας, οι εργασιακές σχέσεις και η απελευθέρωση του κεφαλαίου από τους περιορισμούς της κεϋνσιανής εποχής: έτσι η αγορά υψώθηκε σε νέο φετίχ και η απελευθέρωσή της σε ιδεώδες. Οι εργασιακές σχέσεις είχαν στην προηγούμενη περίοδο μια ορισμένη - θεσμοθετημένη σταθερότητα (η λεγόμενη φορντική ρύθμιση δεν είχε φυσικά εξαφανίσει την ανεργία και πολύ περισσότερο την εκμετάλλευση της εργατικής δύναμης). Το νέο σύνθημα ήταν τώρα η απαλλαγή από τη σκουριά του φορντισμού: κατάργηση - όσο ήταν εφικτό - των συλλογικών συμβάσεων εργασίας, ελαστικοποίηση, μισή απασχόληση, κινητικότητα, εξατομικευμένες συμβάσεις εργασίας. Η λαίλαπα του νεο-συντηρητισμού τείνει να δημιουργήσει ένα αρχιπέλαγος αβεβαιότητας. Ο «απασχολήσιμος» θα αναζητεί συνεχώς εργασία, θα «εκπαιδεύεται» διά βίου, και θα ζει μόνιμα με το άγχος της ανεργίας. Άλλος στόχος της νεο-συντηρητικής θεομηνίας ήταν το κράτος πρόνοιας, το οποίο, οικοδομημένο σε μία περίοδο σχετικής ευμάρειας, άμβλυσε ως ένα βαθμό την αντίθεση

κεφαλαίου και εργασίας. Τώρα το κράτος πρόνοιας θεωρείται εμπόδιο στη νεοφιλελεύθερη ανασυγκρότηση, όπως και το δημόσιο Πανεπιστήμιο, η ανθρωπιστική παιδεία και η κοινωνική ασφάλιση.

Οι ανταγωνιστικές σχέσεις, η ψυχρή «λογική» του κέρδους, είναι σύμφυτες με τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής. Ο Χομπς (1588-1679), στην αυγή του καπιταλισμού, είχε χαρακτηρίσει τις αναπτυσσόμενες νέες κοινωνικές σχέσεις, «πόλεμο όλων εναντίον όλων». Στον ίδιο οφείλουμε και το απόφθεγμα: «άνθρωπος προς άνθρωπον λύκος». Πέρασαν έκτοτε τέσσερις αιώνες. Αιώνες απίστευτης βαρβαρότητας, πολέμων και φτώχειας μέσα στον αυξανόμενο πλούτο. Το «πόλεμος όλων εναντίον όλων» θεσμοθετήθηκε στις μέρες μας ως βασική κοινωνική σχέση (βλ. Συνθήκη του Μάαστριχ, τις διάφορες Βίβλους της Ε.Ε. και προπαντός την καθημερινή πρακτική στις «μετα-νεωτερικές» κοινωνίες μας). Ο επιχειρούμενος εκσυγχρονισμός εντάσσεται σ' αυτό το ανθρωποφάγο πλαίσιο του γενικευμένου ανταγωνισμού. Του αέναου πολέμου. Συνεπώς η τεχνολογική πρόοδος, ο εκσυγχρονισμός των επιχειρήσεων και του κράτους, δεν είναι αξίες καθαυτές - έξω τόπου και χρόνου. Στα πλαίσια της επιχειρούμενης καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης αποτελούν «θεομηνία». Συνιστούν «μαρτυρολόγιο του παραγωγού», όπως θα έλεγε ο Μαρξ.

Συνεπώς: ο επιχειρούμενος εκσυγχρονισμός στα πλαίσια της νεο-συντηρητικής πολιτικής είναι αντιδραστικός. Επίσης οι μεταρρυθμίσεις, οι οποίες τον υπηρετούν, είναι εξίσου αντιδραστικές. Και οι ελπίδες των σοσιαλδημοκρατών που σήμερα εφαρμόζουν τη νεο-συντηρητική πολιτική για κοινωνική συναίνεση, είναι μάταιες. Η ανεργία και η γενικευμένη φτώχεια μέσα στον προκλητικό πλούτο γεννούν αντιδράσεις. Ο νεο-συντηρητισμός και οι πόλεμοι της Νέας Τάξης γεννούν νέα κινήματα. Και το αστικό κράτος θωρακίζεται με αυταρχικούς και τρομοκρατικούς νόμους για να αντιμετωπίσει τις αντιδράσεις που γεννά η πολιτική του.

Η ιδέα της πρόοδου ήταν βασική ιδέα της ανερχόμενης αστικής τάξης. Η σημερινή τεχνολογική πρόοδος καταστρέφει τις δύο μόνιμες πηγές του κοινωνικού πλούτου: τη γη και την εργατική δύναμη.

Ο Ευτύχης Μπιτσάκης είναι ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

**** Το Civilitas.GR και ο «ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ» προτίθενται να απομακρύνουν το κείμενο αυτό από την Ιστοσελίδα τους, εάν η αναδημοσίευσή του προσβάλλει κεκτημένα πνευματικά ή εμπορικά δικαιώματα (info@civilitas.gr)***